איכות הסביבה בבית ספר רעות

שמורת הטבע כמוקד לפעילות בנושא פיתוח בר קיימא

מוגש ע"י
ענת קוך – מנהלת
וקהילת בית ספר "רעות" גדרה

אדר תשס"ד
מרץ 2004

רקע כללי על ביה"ס

ב"ס "רעות" הינו ב"ס חדש בגדרה, ב"ס צומח הקיים זו שנתו הרביעית.
השנה לומדים בביה"ס תלמידים בכתות א' – ו'.
ביה"ס ומאוכלס ע"י תלמידים שגרים בשכונות חדשות שנבנו ויבנו בגדרה.
האוכלוסייה היא הטרוגנית ולומדים בב"ס גם תלמידים יוצאי העדה האתיופית הגרים בשכונה מרוחקת ומגיעים לביה"ס בהסעות.

מיקומו וחשיבותו של האתר לתושבי המקום:

האזור החדש בגדרה שבו ממוקם ביה"ס מתפתח במהירות ומשתלט על שטחים רבים, שהיו חקלאיים או פתוחים. למשל כביש "חוצה ישראל" וכביש 7 , שעוברים בשטחים פתוחים הם עדות לכך שמצב השטחים היום אינו טבעי אלא מלאכותי. בראייה קדימה לא יהיה זכר לשדה טבעי אם לא נשמר.
באזור פיתוח מואץ זה ראינו כחשיבות עליונה לשמר "ריאה ירוקה" שתהייה שמורה טבעית, שבה יישמרו הצמחים, בעלי החיים והאווירה הטבעית שהייתה באזור. כמו חן חשוב לנו מאד שימור פיסת אדמה בה נצליח להראות לדור הצעיר איך נראה פעם שדה בור אמיתי.

תהליך הקמת השמורה ופעולות השיקום

ביה"ס בשיתוף עם איגוד ערים לאיכות סביבה, פנו למועצה המקומית בבקשה להקצות שטח שישמש **שמורת טבע**. ראש המועצה, מהנדס המועצה ומנהל מחלקת החינוך נענו בחיוב לבקשה והקצו שטח של כ- 6 דונם מאחורי ביה"ס למטרה זו.

בשנת הלימודים תשס"ג, התחלנו את תהליך הקמת השמורה יחד עם הורי ביה"ס, "איגוד ערים לאיכות סביבה" ותכנית "טבע" של קרן קר"ב.

בשלב הראשון הגדרנו מטרות ויעדים, הגשנו יוזמה ל"קול קורא" של איכות הסביבה. קיבלנו תקציב של 10,000 ₪. ובנינו תכנית מערכתית , רב שלבית וספיראלית.

נקנו אנציקלופדיות של החי והצומח, מגדירים למיניהם ועוד ספרי עיון הקשורים לנושא.

נרכשו כלי עבודה לטיפול בשמורה: אתים, מגרפות, משפכים, מכושים ועוד. נרכשו משקפות לתצפית על בעלי החיים, זכוכיות מגדלת.

תכנית העבודה

המטרות התחלקו לשני חלקים:

- עבודה מעשית בשמורה
- למידה מורחבת בכיתות בנושאים הרלוונטים.

העבודה המעשית בשמורה:

<u>בשלב הראשון</u> (בתשס"ג), קיימנו "יום ירוק"- יום עבודה משותף להורים וילדים שמטרתו הראשונית היתה ניקוי השמורה והכנתה. לשם כך נרכשו כלי עבודה שונים. כמו כן הכנו שבילים מאבנים שסימנו את השמורה.

<u>השלב השני</u> היה בשנה"ל הנוכחית (תשס"ד), שבה קיבלה התכנית תנופה :

- קיימו שני ימי עבודה להורים, שהכינו תשתיות לשתילת עצים וגידרו את השמורה.
- קיימנו "יום ירוק" להורים וילדים (בשיתוף "איגוד ערים לאיכות סביבה" ותכנית "טבע סביבה " של קרן קר"ב) שבו פעלו הילדים בשמורה, ע"פ מערכת מתוכננת מראש: שתלו עצי א"י, סימנו מחדש את השבילים, העבירו חצבים מאזורי הבניה ושתלו אותם בשמורה וכן ניקו שוב את השמורה.
- פעילות שוטפת בשמורה – כל כיתה יוצאת לשמורה לפחות אחת לשבועיים לתצפית, מעקב אחר השינויים, תיעוד וכן נקיון השמורה. התלמידים מטפחים את השמורה: מנקים ,מסמנים שבילים, מגדירים את הפרחים הפורחים בשמורה מזהים את בעלי החיים ועקבותיהם ונהנים לבלות בחוץ.
- פעילות המועצה הירוקה – דאגה לטיפוח השמורה

תוכניות לימודים בהלימה לתכנית השמורה:

תכנית הלימודים מתחלקת לשלושה חלקים:

1. תכנית שוטפת במסגרת לימודי המדעים בהתאם לתכנית הלימודים. (בהנחייתה של המורה למדעים) הגדרת פרחים, זיהוי בעלי חיים, מעקב אחרי תופעות טבע והתמודדות האדם בטבע.
2. פעילות לימודית מרוכזת בשיתוף המחנכות בשבוע איכות הסביבה הארצי.((בהנחייתה של המורה למדעים - ראה נספח)
3. פעילות לימודים שוטפת, בהלימה לתכנית השמורה, ע"י מדריכי תכנית "טבע סביבה" של קרן קר"ב.

בפאן המעשי:
הנושאים:

* פיתוח בר קיימא
* מגוון ביולוגי

תוכנית הלימודים היא ספיראלית והנושאים הם:

כיתות א'- ב' :

* התמקדות בהכרת הסביבה הטבעית הקרובה של גדרה: לימוד והכרת המגוון הביולוגי.
* מעקב אחר השינויים בסביבה בעקבות שינויי מזג האוויר.
* הנאה מהטבע – יציאה החוצה ופעילויות שונות בטבע.

כתות ג' :

* מיחזור

* התמקדות בהכרת הסביבה הטבעית הקרובה של גדרה: לימוד והכרת המגוון הביולוגי. (המשך

כתות ד' :

* זיהום אוויר
* במסגרת הרחבת לימודי מולדת וחברה: בנושא "הישוב שלי", יחקרו התלמידים את המושבה בהיבטים הבאים: צילום ותיעוד גדילתה והתפתחותה של המושבה, ראיון גורמים במועצה ולימוד תכניות בנייה ישוביות, חקר שמות רחובות ועוד.

כתות ה':

* התמודדות עם דילמות סביב כביש "חוצה ישראל"
* פיתוח מול שימור

פעולות נוספות המתבצעות בביה"ס :

1. מהשנה הראשונה הוקמה "מועצה ירוקה"- ועדה המורכבת מתלמידים נציגי **כל הכיתות**, ומדריך מטעם תוכנית "טבע סביבה". מטרתה - הטמעת השמירה על איכות הסביבה בביה"ס. במסגרת פעילותם הם עורכים בין השאר, תחרויות בין הכיתות על ניקיון וטיפוח, תחרויות של פסלים מחומרים ממוחזרים, דואגים ללוח קיר פעיל הקשור ל"איכות הסביבה", דואגים לשלב את הנושא כל פעם שניתן בנושאים הבית ספריים.
2. **פעילות קהילתית** - בשנה זו הוקמה ועדת "איכות הסביבה"- שבה חברים הורים פעילים וחברי הנהגה- ששמה לה למטרה להפוך את ביה"ס ל"ירוק". וכן הפעלת שאר ההורים בימים מרוכזים, טיפול בשמורה והקמת גינת הירק בשטח ביה"ס, שתישתל בשבוע "איכות הסביבה.
3. **חונכות תלמידים- תלמידים** - החל תהליך חונכות בו חונכים תלמידי כיתות ה' את תלמידי כיתות א' ותלמידי כיתות ד' את תלמידי כיתות ב'- במסגרת התכנית הם יוצאים אל השמורה ואל הסביבה הקרובה, ולומדים וחוקרים יחד על החי והצומח של האזור.
4. **אל"ה –** מתקן פעיל לאיסוף פחיות, בקבוקים וניילונים הנמצא בחצר ביה"ס וקהילת ההורים והתלמידים דואגים למילוי קבוע של המתקן.
5. **מיחזור** – מיחזור חומרים שונים: קרטונים, קופסאות, ואחסונם במיכלים המיועדים לכך.

6. **<u>איסוף סוללות</u>** - מתקן הנמצא בכניסה לבית הספר וכיום הילדים מניחים בתוכו את הסוללות באופן טבעי.
7. **<u>יוזמה למשרד החינוך</u>**- הוגשה יוזמה למחוז המרכז בה אנו משלבים את הפעילות בשמורה עם תכנית הלימודים בשפה (כתיבת עבודת חקר) ועם פן חברתי בו הילדים לומדים בזוגות מעורבים (חזק עם מתקשה , גרים בשכונה הקרובה עם תלמידים מהשכונה המרוחקת ועוד).

תכניות לעתיד בשמורה

- **<u>משטח פרחי בר</u>** - יש בכוונתנו לקנות זרעים של פרחי בר שונים ואותם לפזר בשטח השמורה, כך שיתקבל משטח פורח, יפה וטבעי.
  בין הפרחים המיועדים לשמורה יהיו: ציפורנית מצרית, ציפורנית ארץ ישראלית, טורמוס, פרג, קחוון ועוד.
- **<u>שבילים ופינות ישיבה</u>** – שטח השמורה ירושת בשבילים שאמורים להגיע לכל פינות השמורה ויאפשרו טיול משפחות נעים בכל השטח. לאורך השבילים ובעיקר תחת העצים הגדולים נבנה פינות ישיבה שונות שיאפשרו למבקרים מנוחה בחיק הטבע.
- **<u>"כיתת לימוד"</u>** – בלב השמורה נמצא עץ שיטה מכחילה גדול וסבוך. בעזרת עובדי המועצה גזמנו וניסרנו את הסבך. כיום (אחרי שנבנה ספסלי עץ גסים, אם נשיג מימון...) ניתן להושיב תחת צילו של העץ כיתה שלמה ולעסוק בפעילות לימודית.
- **<u>פינת עשבי תיבול</u>** - בתוכנית השמורה הקציתי פינה לשתילת עשבי תיבול שונים (רק אלה הגדלים בר בטבע). בצמוד לשטח התבלינים יש לבנות (לדעתי) טבון ערבי מלבני בוץ. בקומתו האמצעית של הטבון ייקבע משטח פח שעליו יוכלו המבקרים לאפות פיתות או סתם להכין תבשילים מעשבי הבר ועל חלקו העליון של הטבון, על פתח הארובה ניתן יהיה לשים קומקום להכנת תה מאותם עשבים המיועדים לכך.
- **<u>פרפרים</u>** - ניתן לשתול צמחים מסויימים המושכים אליהם פרפרים, לדוגמא: כרוביים למיניהם מושכים את לבנון הכרוב, פיגם מצוי (רוטה) משמש מזון ובית קינון לזנב סנונית וכך הלאה. בכוונתי לפזר צמחים אלה ואחרים בכל שטח השמורה וכך נזכה לראות שפע של פרפרים מסוגים שונים בשטח השמורה ובסביבתה הקרובה.

- **ציפורים** – יש בכוונתנו להקים פינות האכלה לציפורים ולידן שקתות שטוחות ובהן מים נקיים (צריך עוד למצוא פתרון טכני פשוט לסוגיית המים הנחים, אך זה גם יבוא...). בשקתות אלה יוכלו הציפורים לגמוע **מים נקיים** , וזה יגרום להן להעדיף את סביבת השמורה שלנו. בנוסף לכך יש כוונה לבנות ארגזי קינון לעטלפים, בזים ותנשמות.
- **שלולית רדודה** – השלולית אמורה להפוך מהר מאד לבית גידול בוצי וטבעי של קרפדות, צפרדעים, צמחי שלולית וכל הקשור לזה. הכוונה היא שעם הזמן יוכלו הילדים לראות סוף סוף במו עיניהם איך נראים ראשנים, שפיריות ובכלל כל שנקרא "החיים בשלולית".

מפת השמורה